

לדור ולדורות

מרכז מורשת הרב נסים

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

רח' זבוטינסקי 44 י-ט ע.ר. 58-002-491-7 טלפקס: 5637524

יוצא לאור בסיוע המשרד לשרותי דת

העורך: הרב שמואל כ"ץ

המשרד לשרותי דת

ההכנות למתן תורה

לפי התפיסה החסידית ההכנות של המצווה חשובות יותר מן המצווה עצמה, ויסוד לכך בדברי הרמח"ל. המצווה היא פעולה מסוימת, כגון: הנחת תפילין, נתינת צדקה וכו', אך ההכנות הן כל המערך הנפשי המתלווה למצווה, לכן בתוכן הפנימי של המצווה ההכנות חשובות אף יותר מן המצווה. אומרים בשם ר' שלמה איגור, שיש דין שפועל אשר נשכר לעבוד עם סכין, ובמשך תשע שעות חידד את הסכין ושעה אחת עבד- מקבל שכר עשר שעות. כך הן ההכנות לתפילה. אם לא יחדד את הסכין- גם אם ינסה כל היום לחתוך בו לא יעלה בידו דבר. כך הוא אדם הניגש לתפילה ללא שום הכנות.

נפשית גדולה.

דרושה הכנה כדי לקבל את (אבות ב,יב). גדולה תורה יותר מן נקנית בשלושים מעלות, והכהונה בארבעים ושמונה דברים (פרק שהברייתא תמנה את מעלותיה הכוונה היא למעלות שלהן, אולם ללמוד תורה.

מרובות יותר - מדרגתו גבוהה על מנת לקנות אותו, אם צריך כל בתורה ודאי שגדולה התורה מן

עלון סיון תשע"ח

• ההכנות למתן תורה

• לימוד תורה לנכרי

• קריאה להצלת יהודי ארצות ערב

• ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

• הספד על הנשיא יצחק בן-צבי

גם ליום כיפור מגיעים לאחר הכנה נקודה זו נוגעת גם למתן תורה: התורה - "התקן עצמך ללמוד תורה" הכהונה ומן המלכות, שהמלכות בעשרים וארבע, והתורה נקנית קנין תורה, אבות ו,ה). היינו מצפים של התורה, כשם שבכהונה ומלכות בתורה נמנות ההכנות והדרכים אלא מכאן שכל דבר שצריך הכנות יותר, וצריך לעשות מאמץ גדול יותר כך הרבה הכנות על מנת לזכות הכהונה ומן המלכות.

כבר בתורה עצמה מופיעות הכנות לקבלת התורה. הראשונה גלות מצרים. "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" (שמות יט, א). גלות מצרים אינה עונש על חטאי בני ישראל אלא הכנה למתן תורה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שם ג,יב). במה מהווה הגלות הכנה למתן תורה?

ניתן להציע שתי אפשרויות: ניתן לומר שייסורי הגלות הם המהווים הכנה, כמאמר הגמרא (ברכות ה,א) "תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין. אלו הן: תורה וכו'". ניתן לומר שדווקא הגאולה ממצרים -ראיית מעשה ה' בהיסטוריה- היא

ההכנה למתן תורה. ודאי ששתי האפשרויות נכונות הן.

נציין כמה נקודות מרכזיות שבאמצעותן צריך אדם להכין את עצמו לקבלת התורה: היסוד המרכזי ביציאת מרים היא החירות מהשעבוד, וזו ההכנה הראשונה לקבלת התורה. אדם שאינו עצמאי אינו יכול לזכות בתורה. רק אדם הלומד מרצונו יטעם טעמה של תורה. ישנם שעבודים פנימיים נוספים: העצלות והפינוק, אשר אינם מאפשרים לאדם לזכות בתורה. כאשר אדם אינו מוכן להשקיע כאשר אינו מוכן "לשבור את הראש", ורוצה הכל על כפית של כסף - כל זה נובע מעצלות המונעת מן האדם לזכות בתורה.

כאשר אדם הולך אחרי תאוות הגוף, אחרי המותרות והממון וודאי שלא יהיה לו כח, פנאי, רצון ונשמה לשקוע בתורה, וכן ההרגל - עד שאדם לא ישתחרר ויצליח לשנות הרגלים, לא יוכל לזכות בתורה.

הכנה נוספת המפורשת בתורה היא הקדושה והפרישות: "אל תגשו אל אשה" (שמות יט, טו). יש קשר בין חכמה לקדושה, התורה והשגיה קשורים בקדושה, בפרישות, בריסון עצמי. התורה אינה חכמה בעלמא אלא דבר ה' בעולם, וכדי לזכות לדבוק בתורה, אדם צריך קדושה. הקדושה אינה ביטול החיים, אלא קיום החיים, אך על ידי ריסון עצמי.

הבנה שלישית טמונה במאמר המפורסם "דרך ארץ קדמה לתורה" (ראה ויקרא רבה ט, ג). דרך ארץ במובן של התנהגות אנושית בסיסית המכינה את האדם לקבלת עול תורה, נימוסים אנושיים בסיסיים, אי אפשר לבנות קומה שניה ללא הראשונה. דרך ארץ היא הבסיס שעליו בנויים את המדרגה של תורה.

הכנה נוספת נלמדת מכך שהתורה ניתנה במדבר - ענוה. התורה יורדת ממקום גבוה, והולכת למקום נמוך. הענוה היא תנאי גדול לתורה - מי שחושב שהוא יודע הכלל, אין לו לאן להתקדם. התורה הולכת לאדם שפל, אין התורה מתקיימת אלא במי ששמים עצמו כמדבר. אדם גס רוח הוא עני בתורה.

וביתר עמקות, הענוה היא ביטול העצמיות. על הגאה נאמר: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם" (סוטה ה, א). אמנם לאחר שאדם למד "תורה דיליה" - יש לו כבר עצמיות, ומכאן המחלוקת אם תלמיד חכם מותר שתהיה לו שמיניות שבשמיניות של גאוה, או ש"תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה). ומסיקה הגמרא שאם תלמיד חכם יתגאה, שוב אינו יכול לזכות בכתר תורה.

אדם שמכין עצמו כראוי לקבלת התורה, זוכה לחיות חיי תורה, והתורה נותנת לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא.

הרב חיים סבתו, "תקראו אתם", עמ' 365-366

הרב הראשי של תורכיה מעניק ספר תורה לרב נסים

לימוד תורה לנכרי

לכבוד

מעלת כבוד הרב הראשי לישראל כמה"ר יצחק נסים הי"ו

אני החו"מ מבקש מכבודו שאלה ותשובה עליה. בשבוע שעבר קראתי בעתון מאמר על השגריר האמריקאי שהיה אצל כבודו ובקש ממנו ללמוד חומש עם פירוש רש"י ועוד תלמוד בבלי. רציתי לשאול: מעלת כבודו לא נעלם המאמר שכתוב במסכת סנהדרין דף ע"ח ע"ב כותי שלמד תורה חייב מיתה, איך מעלת כבודו מרשה לו ללמוד? ועוד בזמן מתן תורה הקב"ה הציע את התורה לבני ישמעאל וסרבו לקבל אותה וגם בני עשו סרבו לקבל אותה אלא דוקא ישראל ואיך מעלת כבודו מרשה לו ללמוד את התורה?

אני מבקש תשובה ברורה והיתר על זה.

מאת עבדך, מרדכי עציץ,

מחנה יהודא, ירושלים.

תשובה

ב"ה ירושלים ח' מנחם אב התשי"ט

במסכת חגיגה (דף יד עמ' א') נאמר: "אמר ר' אמי: אין מוסרין דברי תורה לגוי שנאמר: 'לא עשה כן לכל גוי'". התוספות במקום הקשו: מה בא להשמיענו ר' אמי, שהרי בלאו הכי אסור לגוי ללמוד תורה כמבואר בסנהדרין (דף נט), וממילא המלמד עובר על "לפני עיור"? ותרצו, שהמדובר במקום שיש גוי היכול ללמוד, שאז ישראל המלמדו אינו עובר על "לפני עיור", – אבל יש איסור משום "מגיד דבריו ליעקב".

המהרש"א במקום כותב שהאיסור הוא ללמדן טעמי המצוות וסודותיהם, אבל סתם לימוד – אין איסור. וכן כתב ה"באר שבע" (בקונטרס באר מים חיים סי' יד), וציין שיש רבנים המלמדים תורה לעכו"ם.

ועל עיקר הדברים שבמסכת סנהדרין שכותי שלמד תורה – חייב מיתה, כותב הרמב"ם (בתשובותיו סי' שס"ד) שהמדובר הוא כשידינו תקיפה עליהם שאז יכולים למנוע אותם מללמוד.

ובכלל אומר הרמב"ם, שלגבי הנוצרים ישנה אפשרות ללמדן לפי ש"הערלים מודים בנוסח התורה כי היא בשלמותה כמו שהיא בידינו רק יגלו פנים בפירושים מופסדים, וירמזו בה הרמזים הידועים להם, ואם יעמידם איש על הפרוש הנכון אולי יחזרו, ואם גם לא יחזרו אין בזה מכשול לישראל, כי לא ימצאו בתורתם הפך תורתנו".

ובשו"ת "בשמים רא"ש" (סי' שכז) מובאת שאלה שהופנתה לרא"ש מרב אחד שרצה ללמד תורה לנכרי, והיה נראה לו כי עתה אין איסור בזה באשר האיסור הוא משום שאסור לגוי ללמוד תורה והמלמדו עובר על "לפני עיור לא תתן מכשול". ואילו עכשיו לא שייך איסור זה של "לפני עיור", הואיל ויש הרבה כמרים היודעים תורה – ויכולים הם ללמדם לנכרים. והשיב הרא"ש, כי אין הדין עמו של השואל, והוא אומר: וכי הכומר היודע ללמד מצוי הוא? ומי שילמד תורה ממנו רואה סימן יפה במשנתו? בלי ספק, לו היה לו נוח ללמוד אצל הכומר לא היה בא ללמוד מפי הרב השואל – ולכן הכריע הרא"ש שאסור לרב ללמדו.

אבל בימינו ידוע, שהתנ"ך, רש"י והתלמוד תורגמו ללשונותיהם ומצויים לרוב כמרים ואנשי מדע שאינם בני ברית הלומדים תורה ומלמדים אותה, ולאור דברי הרמב"ם הנ"ל שלגבי הנוצרים אין יוצא מזה מכשול – ולא עוד אלא שפוסקים התירו לישראל ללמד לנכרים לשון הקודש ודקדוקה, אף שדבר זה ממילא יכול להביאם ללימוד התורה (ראה "ויאמר יצחק" או"ח סי' כא; ו"מעשה אי"ש" – להראש"ל ר' יעקב שאול אלישר זצ"ל – חלק יו"ד סי' ז).

לפיכך אין טעם לאמר לנכרי החפץ ללמוד תורה – שלא ללמדה.

הרב יצחק נסים, לכלל ולפרט: הלכות קצובות, ח"א, עמ' רכא-רכב

קריאת הרבנים הראשיים לאומות העולם לפעול להצלת רבבות יהודים במדינות ערב

ה' בתשרי תשכ"ח

מאות יהודים קרבנות הם לדיכוי מדי יום ביומו, סופגים הלקאות והשפלות, או נתונים במעצר בתנאים בלתי אנושיים, כאשר במצרים שומרים עליהם נאצים, אשר מצאו בה מקלט. מספר מדינות ערביות נוקטות ביחס משפיל ועריץ כלפי אזרחיהן היהודים ויהודים חסרי מגן וישע מוחזקים כבני תערובות ונאלצים לשלם את מחיר הכישלון שנחלו ממשלותיהן בניסיון להשמיד את ישראל*.

מאמצי גופים בין לאומיים והומניטריים לסייע ליהודים ולחלצם ממצוקתם, נתקלו בסירוב עקשני מצד ממשלות סוריה, מצרים ועיראק ועלו בתוהו.

במצרים, ממשלת מצרים הציבה סוהרים נאצים, מוסווים בשמות ערביים, כדי לשמור על היהודים העצורים. רכוש היהודים בקהיר הוחרם. מגבלות נוקשות הוטלו על אותם יהודים שלא הושמו במאסר. האסירים, דהיינו כמעט כל הגברים היהודים שרידי הקהילה העתיקה והמפוארת שבמצרים, הוכו, ידיהם וצלעותיהם נשברו, שערם גולח, גבותיהם נתלשו, ונמנע מהם מזון ומים במשך שעות רבות לאחר מאסרם. כאשר נתנו להם מים, במשורה ניתנו. הרב הראשי של אלכסנדריה הושם במאסר, הרב הראשי של קהיר ונשיא הקהילה האשכנזית בבירה המצרית נתונים במעצר בית. ליהודים המעטים שיצאו ממצרים לא ניתן לקחת עמם אף חלק כלשהו מרכושם.

בסוריה, נתונים היהודים בתנאי גטו והיחס אליהם בלתי אנושי. הרובעים היהודים בערים השונות הותקפו על ידי המונים מוסתים, הוטל עליהם עוצר והרעב מאיים עליהם. באחרונה גורשו המורים היהודיים מבתי הספר של הקהילה ומורים מוסלמים נתמנו תחתיהם. בדמשק, גורשו יהודים מבתיהם, אשר ניתנו לערבים פלשתינאים. הוצאו הוראות האוסרות על הציבור לקנות בחנויות יהודיות.

בעיראק, נערכת הסתה פרועה כנגד היהודים באמצעות הרדיו, הטלוויזיה והעיתונות. נאסר על היהודים לעסוק במסחר, רבים מהם נאסרו באשמת ריגול לטובת ישראל, כספם הוחרם ונלקח מהם על ידי המשטרה ונציגי השלטונות. נערה יהודייה הושלכה לכלא והושמה בחדר אחד עם פושעים. היא הועברה לכלא נשים רק לאחר שנאנסה.

יהודי מצרים, סוריה ועיראק סבלו רבות מאז המתרחש באזור באמצע שנה זו. יהודים נרצחו על ידי ההמון ונשללו מהם זכויותיהם. ביתם ורכושם. כל זאת בהכוונה מפורשת של הממשלות במדינות אלו, המתעמרות ביהודים ומחזיקות בהם כבני תערובות מדיניים.

סדרת פשעים זאת, שנעשתה על ידי ממשלות ערביות, לא זכתה לתשומת לב דעת הקהל והמצפון העולמי, והם התעלמו מהם. הניסיונות שנעשו על ידי גופים בין לאומיים לרכז לפחות את סבל היהודים עלו בתוהו ונדחו בעזות מצח על ידי מספר מדינות ערב.

לכן אנו יוצאים בקול קורא מירושלים, הקדושה ליהדות ולדתות הגדולות, אל מצפון האנושות, להתעורר להרים קול ולתבוע פעולה מיידית להפסקת היחס הבלתי אנושי והאכזרי כלפי היהודים בארצות ערב. יופסק הדיכוי על ידי המדינות הערביות, המשלמות מס שפתים צדקני לארגון האומות והמאוחדות.

בימים הנוראים, שהם ימים של דין צדק, מי ייתן ויביא צור ישראל גאולה על בני ישראל הנרדפים בארצות ערב והנמקים בבתי הסוהר שם. אמן.

* במלחמת ששת הימים, עת יצאו צבאות ערב להשמיד את מדינת ישראל.

לדור ולדורות: בעוז ותעצומות, עמ' קפ-קפב

”ונשמרתם מאד לנפשותיכם”

ח' תשרי תשכ"ד

אחת המצוות החשובות שבתורה היא - החובה המוטלת על כל אדם לשמור על חייו. על פי ההלכה חיי האדם קדושים הם ואינם קניינו הפרטי.

לבנו דואב עתה כי צווים נשגבים אלה אינם נשמרים בהקפדה ומקרי המוות בדרכים, רבים והולכים. במשך חמש עשרה שנות קיום המדינה נספו אלפי נפשות יקרות, משפחותיהם שוכלו ונהרסו ורבו יתומים ואלמנות בישראל.

הכמיהה לחיים נוחים הגבירה את השימוש בכלי הרכב בדרכים, למעלה מן הצורך החיוני, ותוצאותיה פזיזות יתרה והעדר תחושת קדושת החיים המפילים חללים יום יום.

דורנו זה שיכל במוראות השואה ובמלחמות מיליוני נפשות, ואין כמוהו המצווה לנהוג זהירות ולשמור על נפש כל יחיד ויחיד.

עתה בראשיתה של השנה החדשה, בימי התשובה, נעשה חשבון נפש, כמה אסונות היו נמנעים לו נהגנו במידה גדולה יותר של זהירות, ונקבל על עצמנו מכאן ולהבא להקפיד ולהישמר מכל משמר, איש איש על חיי עצמו ועל חיי זולתו, ע"י נהיגה מחושבת ובישוב הדעת.

ואף הולכי הרגל מצווים על זהירות רבה, כי לא אחת גם בהם האשם לגרימת תאונות קטלניות. חובה רבה מוטלת על הורים ומורים להרגיל את הילדים ולחנכם לכללי זהירות ולהשגיח השגחה מעולה על קיומם של כללים אלה, לבל יחטאו בילד.

הרבנים והרועים הרוחניים יראו חובה קדושה לעצמם, בנושאים דברים בפני שומעי לקחם, לקרוא ולחזור ולקרוא לצבור לשמור על קדושת החיים, למען תהא חובת הזהירות שגורה וחקוקה תדיר בלב כל יחיד ויחיד.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שיחדש עלינו שנה ללא תאונות, שנה שבה חיי כל אדם יישמרו ויכובדו כאמור בתורתנו הקדושה: ”ונשמרתם מאד לנפשותיכם” (דברים ד, טו), וכן: ”השמר לך ושמר נפשך מאד” (דברים ד, ט).

לדור ולדורות: לאחדים בידך, עמ' כד-כה

הרב נסים נואם בכנס 'תורה שבעל פה' במוסד הרב קוק, ירושלים

מימין: הרב ראובן מרגליות, הרב שלמה-יוסף זיון, ראש הממשלה משה שרת,

הרב צבי יהודה הכהן קוק.

אישיותו הקרינה לכל בית בישראל

הודעה עם היוודע דבר פטירתו של יצחק בן-צבי זצ"ל נשיא מדינת ישראל

כ"ט בניסן תשכ"ג

"מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשווא נפשי ולא נשבע למרמה" (תהלים כד, ג-ד). מעלות אלו הולמות את אישיותו של כבוד הנשיא, אשר זכה לגדולה ולכבוד, לא רק בשל מעשיו הגדולים לבניינה של ארץ-ישראל ועיסוקו במדע.

ההוקרה והחיבה שרחש לו העם נתייחדו בשל תכונות אלה. אין רבים אשר ידמו אליו בזכויותיו לתקומתה של מדינת ישראל, לעיצוב אופייה, אבל לא בכך היה עיקר כוחו. מידותיו התרומיות, אצילות נפשו, אהבת האמת והאדם שהטביעו חותמם על כל מעשיו, הרצון לעשות אך טוב וחסד כל ימי חייו, ללא התבלטות אלא לשם שמים, ללא התנשאות וביטול כל יצר שלטון וגאווה, הנקנים לאדם באורח טבעי בהגיעו למעמד רם כזה.

אכן, עליו אין לומר רק שמותו היא אבדה שאין לה תמורה לכל בית ישראל, אלא אפשר לומר ללא גוזמא, לכל בית ובית בישראל. אישיותו הקרינה לכל בית, ונוצרה בו חמימות מיחסו לכל אדם. הוא שכן בתוככי העם, ממש בקרבו. הכל היו קרובים אליו, והוא היה קרוב אליהם ולא היה דבר הנוגע לאדם מישראל, שהגיע לאזניו, ולא נגע ללבו ושלא עשה עליו רושם. בחינת לב המדינה אשר הכל זורם אליו והכל נזרם ממנו.

דגל בקנייני האומה, בערכיה הרוחניים, במצוותיה ובשמירת המסורת. כל טרדותיו ועטרת הכבוד שנחל, לא שינו אורחותיו. לא חדל מלקבוע עתים לתורה, מלכבדה ומלהשתעשע בה, ובכך השפיע השפעה לא מעטה על שיפור היחס לערכי היהדות בעם, וזו אחת מזכויותיו הגדולות שיעמדו לו.

עליו אפשר להליץ דברי חכמים במשנה: " איזהו נשיא? ... נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו" (הוריות ג, ג).

הרב יצחק נסים, לדור ולדורות: מאמרים ונאומים, עמ' תלא

הרב והרבנית נסים בבית נשיא המדינה (השני) יצחק בן-צבי